Symbolika a počiatky

zdobenia vajec

História zdobenia vajec siaha do dávnej minulosti. Tento zvyk patrí ku kultúrnym archetypom. Medzi najstaršie nálezy patria vajíčka z hrobov egyptských panovníkov. Ďalšie doklady zdobenia a obradového používania vajec pochádzajú z polovice 3. tisícročia p. n. l. Zdobené vajcia sa našli v starovekých pohrebiskách Prednej Ázie (napr. Perzia, Fenícia). Zafarbené vajíčka poznali tiež starí Číňania. Hinduisti, budhisti a niektoré ďalšie náboženstvá verili, že svet vznikol z obrovského kozmického vajca. V egyptskej, gréckej a rímskej mytológii zas bájny vták fénix spálil svoje hniezdo, aby sa neskôr narodil z vajíčka, ktoré zostalo. Vajce tak bolo po tisícročia symbolom nového života a znovuzrodenia vo väčšine kultúr sveta.

Pštrosie vajce nájdené v Egypte. Cca 3 600 p. n. l.
Múzeum Ashmolean, Oxford

Minojské rytony z pštrosích vajec. Cca 1 600 p. n. l.

Vajce z hrobu 609.

6. – 5. storočie p. n. l.

Púnska kultúra.

Národné archeologické múzeum, Madrid

Zaujímavosti

V najstarších obdobiach sa zdobili hlavne pštrosie vajcia.
Kuracie vajíčka neboli takmer vôbec využívané.

Záznam v účtovníctve domácnosti Eduarda I. Anglického (1239 – 1307)
ukazuje výdavok 18 pencí za 450 vajec,
ktoré boli maľované a obkladané zlatom ako veľkonočný dar.

Vajcia nehrajú takmer žiadnu úlohu pri veľkonočných oslavách
v Mexiku, Južnej Amerike a v indiánskych kultúrach.

Staroveká symbolika vajca odkazujúca na život a znovuzrodenie bola neskôr prispôsobená kresťanstvom podobne, ako mnoho iných pohanských zvykov. Kresťanská cirkev si pôvodný odkaz vajíčka vykladala v zmysle pripomienky zmŕtvychvstania Ježiša Krista a Veľkej noci. Niektorí kresťania tiež považovali vajce za symbol kameňa odvaleného z hrobu. Ďalším dôvodom, prečo sa vajcia stali symbolom sviatkov Veľkej noci bola skutočnosť, že kresťania sa počas pôstneho obdobia zdržiavali nielen konzumácie mäsa, ale zo stravy vylučovali aj vajcia. Vajíčka sa tak stali súčasťou jedálnička až počas Veľkej noci.

Prví kresťania, ktorí prijali tradíciu zdobenia vajec pochádzali podľa všetkého z Mezopotámie. Svoje vajíčka zdobili červenou farbou ako odkaz na Kristovu krv. Maľovanie vajec na Veľkú noc bolo zvykom aj v jednom z prvých kresťanských spoločenstiev, ktoré vzniklo na severe Afriky. V 12. storočí bol zavedený obrad svätenia vajec (*benedictio ovorum*).
Od 13. storočia je zvyk zdobiť a využívať tieto vajcia rozšírený a zaznamenávaný.

Vzkriesenie Krista.

Paolo Veronese. Okolo 1570.

Olej na plátne.

Galéria starých majstrov, Drážďany

Savicka Hanna Vasilivna
Herasimiv, Tlumackij rajon,
Ukrajina

Kópia najstaršej kraslice nájdenej počas archeologických vykopávok v Ľvove na Ukrajine. 15. storočie.

Kraslica bola prezentovaná na výstavách Karpatská kraslica vo Vihorlatskom múzeu v Humennom.

Najstaršia kraslica zo slepačieho vajca na Slovensku

1889

Gemersko-malohontské múzeum
v Rimavskej Sobote

História zdobenia vajíčok na našom území je spájaná s náleziskami v slovanských hroboch zo 7. storočia n. l. Povrch týchto vajec zdobili ornamenty stvárňujúce zvieratá, ľudské figúry a geometrické vzory (tzv. Perúnove blesky).

Vajcia predstavovali dar s obetným, obradovým alebo osobným významom. Významnú úlohu zohrávali v hospodárskom a spoločenskom živote domáceho obyvateľstva. Vajíčka symbolizovali oživovanie prírody po dlhej a studenej zime, život a rast, slnko, svetlo, zdravie i plodnosť. Bohatá úroda a hojnosť mala byť zabezpečená konzumáciou vajíčok počas jarných slávností. Zvykom bolo ich kladenie do prvej brázdy a do základov domu. Vajcia boli využívané v liečiteľstve, pri veštení a obradných rituáloch. Zdobenie vajec farbami a znakmi malo zvýšiť jeho magické vlastnosti. Vďaka rôznorodosti kultúr, ktoré sa u nás stretávali a miešali poznáme množstvo spôsobov ich zdobenia dodnes.

Počas veľkonočného obdobia sa v nedávnej minulosti vajíčka ukladali na hroby v regiónoch Hont, Novohrad, Gemer. Na strednom Slovensku ich ženy dávali svojich krstným deťom. Zvyk darovať maľovane vajíčko polievačom a šibačom počas Veľkonočného pondelka je zachovaný na celom území Slovenska dodnes.

Lövingerová Alena, Malcov
Karpatská kraslica 2019,
Vihorlatské múzeum v Humennom

Belokostolská Soňa, Považská Bystrica
Karpatská kraslica 2019,
Vihorlatské múzeum v Humennom

Brillová Alžbeta, Jankovce
Karpatská kraslica 2019,
Vihorlatské múzeum v Humennom

Dostupné na internete:

NEZNÁMY AUTOR: *Ako vznikali kraslice?* Dostupné na internete: <https://historyweb.dennikn.sk/clanky/detail/ako-vznikali-kraslice>[2021-02-23].

PANČUHOVÁ, Eva: *Zdobenie kraslíc.* Dostupné na internete: <http://www.uluv.sk/sk/encyklopedie/tradicne-remesla-a-domacke-vyroby/tradicne-remesla-a-domacke-vyroby/zdobenie-kraslic/>[2021-02-23].

ŠTENCLOVÁ, Eva: *Video: Máme najviac spôsobov zdobenia kraslíc.* Dostupné na internete: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/509533-mame-najviac-sposobov-zdobenia-kraslic/>[2021-02-23].

TROWBRIDGE FILIPPONE, Peggy: *Easter Eggs: History, Symbolism, and Holiday Tradition. How Eggs Became Part of the Easter Tradition.*
Dostupné na internete: <https://www.learnreligions.com/easter-egg-history-1807594>[2021-02-23].

Neznámy autor: *History of the Easter Egg, With References!* Dostupné na internete: <http://www.eastereggghuntsandeasterevents.org/historyofeastereggs.php>[2021-02-23].

Zdroje obrázkov:

Dinosaur eggs came in many colors—just like birds'
https://www.sciencemag.org/news/2018/10/dinosaur-eggs-came-many-colors-just-birds

Karpatská kraslica 2006, 2019
http://www.muzeumhumenne.sk/2019a.html

Najstaršia kraslica na Slovensku: Má 120 rokov
https://www.cas.sk/clanok/159143/najstarsia-kraslica-na-slovensku-ma-120-rokov/

Punic ostrich egg from Villaricos (M.A.N. 1935-4-VILL-T.609-7) 01
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Punic_ostrich_egg_from_Villaricos_(M.A.N._1935-4-VILL-T.609-7)_01.jpg

THE WORLD'S OLDEST DECORATED EGGS
https://ticiaverveer.wordpress.com/2016/03/21/the-worlds-oldest-decorated-eggs/

Bez názvu
https://pxhere.com/sk/photo/5 60185

Spracovala: Mgr. Dana Kataniková,
Vihorlatské múzeum v Humennom, 2021